

KERTINĚ PARAŠTĚ

Tomis dienomis...

Ant sienos priešais darbo stalą kaba mažytė iškarpėlė iš *New York Times* su 1990 m. vasario 18 d. data: „Lithuanian Aide Sees Secession This Year“, sako jos antraštė. Pranešama, kad pokalbyje su reporteriu Vilniuje Romualdas Ozolas pasisakė, tikįs, jog naujasis Lietuvos parlamentas, būsias išrinktas tą šeštadienį, paskelbs Lietuvos prieškarinės nepriklausomybės atstatymą dar iki metų galo. „It will happen this year without question“, sako Ozolas. Ir kai tvarkau rašinę, jau beveik ketverius metus tą pageltusią popierių skiautėlę vis ir toliau palieku prilipdytą. Nes prisi-
menu, nors iki kovo vienuoliktos tebuvo likę tryš savaitės, to nežinodama, šią žinutę iš laikraščio kirpau ir prieš akis ant sienos lipdžiau virpėdama. Tas dienas, tuos visus kelis Atgimimo metus tinka vadinti, amerikiečių poeto žodžiais, „a wild prayer of longing“.

Netrukus, nepaprastai šilta, saulėtą kovo sekmadienį, draugų tarpe akis įbėdė žiūrėjome į televiziją, kurios ekrane švietė nuostabūs vaizdai. Elektroninis magika mus nukėlė Vilniui, ir mes džiūgavome su minia prie Auksčiausiosios Tarybos rūmų. Džiūgavome, milžiniškai trišpalvei nusitiesiant posėdžių salėje. Geltona, žalia, raudona uždegė prikliais, bet okupantui šventas insignijas. Dingo realiai egzistuojančio socializmo dekoracijos ir pastato išorėje: Lietuvai primestas bronzinis sovietinės respublikos herbas su varpomis, saulėmis, kūjais ir pjautuvais, kuris buvo pritvirtintas prie pastato įėjimo ir atrode esąs masyvus bareljefas, pasirodo, buvo tiktai skardos gabalas, kuris lupamas linko ir plyšo. Kai televizijos kamera rodė tarybinį herbą žmonių kojų mindžiojamą, per nugarą perbėgo šurpuls: Lietuva perėjo Rubikoną.

Kitu metu, kito sekmadienio šaltą ir tamsu žiemės rytą Čikagos Midway aerodrome, spaudos ir saldinių kioske perku tos dienos laikraščius — *New York Times*, *Chicago Tribune* pirmuosiuose puslapiuose tankiai ir trispalvės Vilniaus gatvėse. Truputį neaišku, kodėl jauna juoda pardavėja taip paslaugiai man patarnauja (nejaugi mūsų miesto daliai įprasta rasinė įtampa taip be niekur nieko staiga būtų atslūgusi?), i mane žiūri kažkaip užjauciantčiai ir, padavusi gražų, palinki sėkmės

„jums visiems”. Tik iš kiosko
išējus, akis užkliūva už mano
įsisēgtos ī žiemini švarkā,
nēkada jau ī nebēpastebimos
sagēs: „Freedom for Lithuania”.
Viskas paaīškēja.

Tu patiū metu karštā tvankū vasaros rytā atsiķeliu ir pamažu laiptais leidziuosī pasaulī, kuris per pora dienu pavirtis ī šukes — nebēra Lietuvas. „Ne, ne, tu palauk”, sako namīskiai, atsiķe ī mane nuo radijo aparato, „kaip tik jau darosi priēsingai”. Vēl užplūsta tats pats „wild prayer of longing” — ir šī kartā jis vēl sulaukia atsakymo, besītešiančio iki šios dienos.

Skaitytojas lengvai iš savo paties tu keletu metų patirties ir išgyvenimų pririnks jam išsimelekusių momentų. Kiekvienas greičiausiai gales labai aiškiai atsakyti į mėgstamą istorinius įvykius apsiausti klausimą: kur tu buvai ir ką tu darei 1990 metų kovo vienuoliką dieną, kai tu sužinojai, kas dedasi Vilniuje? Daug kas nedvejodamas prisipažins, kad Lietuvos nepriklausomybės atgavimas buvo jo gyvenimo vienas svarbiausių įvykių. Tai yra tapusi ilgų mūsų asmeniško gyvenimo egzistencinė tiesa – vienas iš jo pamatu.

Tačiau, kai nuo tų mus grindžiančių istorinių mūsų gyvenimo įvykių atsitraukiame, ar bėgantio laiko, ar įgijamo protinio ir emocinio atstumo veikiami, tą tiesia lyg ir suabejojame. Būgstajame – gal są pats vienas, gal mes visi kartu kuriame mitą apie savo gyvenimo versmę, apie savo tautą ir jos likimą. O mitu, tada kai jis (nors ir neteisingai) prieį pastatomas kokiai nors mums teigiamai istorinei tikrovei, nevalia pasikliauti, mes visi gerai žinome. Tik gaila, kad tokie būdu mes leidžiamės suvedžiojami populiarios išminties. Teisybė yra ta, kad būdami žmonės mes negalime turėti vieno be kito. Galingo, veiksmingo mito be pagrindo kaip tik istorinėje tikrovėje, ir istorinės tikrovės nušvietimo, kuris be mito išsiverstų. (Jeigu tas nušvietimas pretenduos, kad jis taip daro, jis iš tikrųjų tiktais kurs antimitą pirmajam – stengsis parodyti, kad tai, kas daugumos laikoma kilnu, buvo niekinga, kad drąsa buvo oportunitizmas, kad žmonių lūkesčiai ir viltys buvo tušti jų paisiojimai.)

Aišku, mes būsime laisvi rinktīs viena ar kitā, bet tai nereiš-

kia, kad pirmasis visada bus
 melas, o antrasis — visada tiesa.
 Tik vienas pavyzdys. Britų žurna-
 listas Anatole Lieven savo knygo-
 je *The Baltic Revolution* (New
 Haven and London: Yale Universi-
 ty Press, 1993) Kovo visuomeniko-
 sios aktui ir jo reikšmei iš 454
 knygos puslapių skiria lygiai pu-
 šę puslapio — jo nuvertinimui, pa-
 sitelkdamas kaip įrodymą jo ne-
 reikšmingumo vienos lietuviškos
 studentės pasisakymą, kuris ba-
 giasi žodžiais: „Kai viena Ameri-
 kos lietuviuotė studentė priėjo ir
 mums pasakė, kad ji iš džiaugs-
 mo apsisverkė, kai nepriklauso-
 mybės aktas buvo paskelbtas,
 mes į ją pasižiūrėjome, lyg ji būtų
 išprotėjusi“ (p. 238). Ar Lieven
 tikriausiai nušviečia Kovo visuome-
 nikos reikšmę, ar lietuvis istori-
 kas Alfonsas Eidintas, rašantis
 apie tą dieną šiame *Draugo* kul-
 tūrinio priedo numeryje?

Kitas atžvilgis, kuris mito role, stengiantis suvokti praeities įvykio reikšmę, sąžiningam norinčiam būti žmogui padaro taip sunkiai apčiuopiamą, išplaukia kaip tik iš mito galios. Mitas paprastai tikrovę nepriestariauja, bet „tikrovė“ yra suajunkta, neturinti aiškių kontūrų, nesiduodanti žmogiškam protui aprępti ir apipavidalinti. Mitas duoda nuostabiai aiškų pavaldą įvykiui, susklosto jį į elegantišką ir tuo pačiu metu ir į protą, ir į jausmų apeliuojančią struktūrą, įterpia jį į rėmus — ir tampa gyva jį priimančių žmonių asmenybės dalimi. Paimkim kitą pavyzdį antrame *Draugo* priedo puslapyje matysime nuotrauką: 1990 metų pavasarį mūsų vyriausybės žmonės dalyvauja susibūrimė Kovo Vienuoliktošios Akčiai remti. Mes visi gerai žinome, kad ir prieš tai, ir po to tarp jų buvo labai rimtų nesutarimų — kai kurie iš tų nesutarimų tebėra ir dabar. Bet žvelgdami į šią nuotrauką, esame paliesti ir kitos perspektyvos — Ozolas, Brazauskas, Prunskienė, Landsbergis 1990 metų pavasarį... Ne tik dabar, bet kaip tik dabar labiau po šimtmečio, ar jie neatrodys, bibliniu požūriui, „milžinai, kurie tomis dienomis žemėje vaikščiojo...“?

Mitā ir istoriņe tikrovē sulydyti
ir nepaprastai galingā žmoigiska
pavidala yra pavykē, nenusteb-
sime turbūt, tik poetams ir kai-
kuriems dideliems pasaulio rašy-
tojams. Kaip vokiečių Thomas
Mann – Vokietijos šio šimtmečio
istoriņe tragedija ir pražūtį
įkūnyti romane, iš tikrųjų prozi-
niamė ekt, *Doktor Faustus*. Gal
kada nors ir mes būsime laimin-
gi, ir atsiras iš mūsų tautos rašy-
tojas, kuris Lietuvos vėlyvo 20-o
jo šimtmečio Atgimimo laiko-
tarpiui įstengs suteikti jo ir visos
mūsų istorijos ir kultūros vertą
meninę formą.

Žmogiškuose dalykuose, o ypač pažiūrose į praeitį neišvengiamai yra vadinama „revizija”. Istorikų tarpe yra visa jų mokslinio dar-

(Nukelta į 3 psl.)

Valstybės reikšmė tautai

ALFONSAS EIDINTAS

1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Aukščiausioji Taryba, demokratiškai Lietuvos gyventojų išrinkta tautos atstovybė, paskelbė akta apie Lietuvos valstybės atkūrimą. Tai buvo istorinis dokumentas išsivaduojant iš komunistinio SSRS jungo, tapęs tikru šios prievartos valstybės nugramzdinimui į praeitį detonatoriumi, demokratinio vystymosi raidos Rytų Europoje ženklui etapui. Lietuvos pusėje, žinoma, nebuvo fizinės jėgos atremti silpstantios imperijos brutalią jėgą; Lietuvos pusėje tebuvo teisė, laisvės ir savos valstybės atkūrimo troškimas bei moralinė laisvojo pasaulio ir išeiivijos paryma. Visa tautos istorija, jos gyvenimiškoji patirtis teigė teigė, jog tik savo valstybėje bus garantuota laisva, kuriamoji ekonominė ir kultūrinė raida, teisė gyventi pagal savo įstatymus. Turedama savo valstybę, ji lygiu pagrindu bendrauja su kitomis valstybėmis ir geriausiai reprezentuoja savąjį „aš“ artimuose bei tolimuose kraštuose.

1. „Iš praeities Tavo
sūnūs...”

Lietuvos valstybės istorija buvo didžiausias stimulas ir dvasios elektras vyrų sunkiausiomis sve-timųjų valdymo dienomis. Lietu-vos Didžiosios kunigaikštystės – stambiausios Rytų Europos val-tybės 13-18 amžiais, nusidrieku-šios nuo Baltijos iki Juodosios jūros – Vytauto Didžiojo valdo-ma, vėliau Abiejų Tautų Respub-liką, taigi mūsų valstybę, 1795 metais likvidavo Rusijos imperi-ja su savo sąjungininkėmis. Ta-čiau nuo 1883 metų pasirodžiusi Jono Basanavičiaus *Ausra*, o nuo 1889 metų – Vinco Kudirkos

Varpas sutelkė visą gyvybingiausią tautinę lietuvių šviesuomenę į intensyviajantį išsivadavimo judėjimą, kuris, formuluodamas galutinį veiklos tikslą — Lietuvos Valstybės atkūrimą, stiprybės savo ryžtui sėmėsi būtent iš tos pačios senovės lietuvių sukurto valstybės susidarymo ir jos istorinės reikšmės. 19-ame amžiuje beveik valstietiška tapusi tauta rado didžiulę atsparą visai nevalstietiškuose savo istorijos pavyzdžiuose, o būtent savo senosios valstybės didingume ir tolerancijoje kitataučiams bei kitakalbiamis jos piliečiams, „Lietuvos Statuto“ ir „Lietuvos Metrikos“ dokumentų svarboje net iki LDK, bet ir visai Europai (o tada ir visam pasauliui), Vilniaus Universiteto ir Lietuvos mokyklų su nume, savo kalbos mokslinėje vertėje lyginamajai kalbotyrai, jos gražume. Suprantama, jog 20-am amžiuje atkuriamai Lietuvos valstybei LDK pati savaime nesuteikė didelių teisinių ir politinių kreditų nei santykiuose su Vokietija, nei su Antantės stovykla, nes naujoji lietuvių valstybė, kurios atkūrimas deklaruotas Vilniuje 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Tarybos Aktu, skyrėsi savo dydžiu, sienomis ir gyventojais nuo anų laikų. Lietuvos Didžioji kunigaikštystė lietuviams patriotams liko tik kaip valstybingumo, jo istorinių tradicijų ir šlovingos protėvių istorijos, jos romantizavimo versmė. Lietuvos Respublika tapo daugumos lietuvių valstybė, kurios egzistencija rėmėsi lietuvių tautine samone.

Lietuvos valstybės atkūrimas 20-ame amžiuje reiškė visų pirma tai, kad lietuvių tauta niekuomet nebuvo atsisakiusi savo valstybingumo tradicijų ir nesitaikstė

su Rusijos imperijos jai primesta
padėti.

Lietuvai santykių jau su Sovietų Rusija normalizavimas buvo svarbi atrama ginantis nuo Lenkijos. Mat Lenkija, panašiai kaip ir Rusija (o ir Vokietija), bandė kurti savąją įtakos sferą, į kurią stengėsi visų pirma įtraukti Lietuvą. Kadangi imperialistinės „įtakos sferų“ bei „buferių“ sistemos kūrimas buvo grindžiamas istorine teise, Lietuvai tapo labai svarbu, kad būtų pripažintos jos istorinės teisės. Tai ne visai pavyko.

Sovietų manipuliacijos su deklaratyviais Lietuvos pripažinimo pareiškimais ir atvirškščiai — Antantės šalių vengimas suteikti Lietuvai pripažinimą rodė, jog neretai didžiosios valstybės ignoravo lietuvių tautos apsisprendimą. Vis dėlto 1920 m. liepos 12 d. Taikos sutartis su Sovietų Rusija per visus sovietinės netaisėtus metus galiojo, suteikdama lietuvių tautai pasitikėjimą savimi ir savo teise, nors tų pat 1920 metų rudenį Lenkijos okupuota Lietuvos sostinė Vilnius tapo įrodymu, jog efektyviausiai užsienio politikos linijai palaikyti konstruktyviu kontaktus su visomis suinteresuotomis pusėmis įvykdyti nepavyko, ir gaila — nepavyko susitarti ne vien dėl Lietuvos kaltės ar nenoro su mūsų istorine kaimynė Lenkija.

Nepaisant nepalankios Lietuva pasaulio spaudos ir kitų valstybių interesų, Lietuvos kariuomenė, kurios branduolį sudarė 12 tūkstančių savanorių, 1919–1920 metų kovose su bolševikais, želigovskininkais ir bermontininkais apgynė tautos teisę į dvidešimties metų laisvę.

2. Vasario 16 dienos akto keliu

Seimas deklaravo, kad Lietuvos valstybė yra atkurta. Po dvejų metų vėžliu atšliaužė ilgai lauktas tarptautinis pripažinimas, Lietuva tapo Tautų Sąjungos nare. Krašto viduje formavosi pilietinė visuomenė su politinėmis partijomis ir luomų interesais, savitu žemės ūkiu ir kultūrinės raidos pakraipia. Priimta Respublikos Konstitucija įtvirtino demokratinę Respubliką su ribota prezidento galia. Partijų atstovai Seime pradėjo ruošti pribrėndusias reformas — dvarininkų žemės dalijimą valstiečiams, įvedė savo piniginį vienetą — litą. Steigiamasis Seimas su prezidentu Aleksandru Stulginskiu priešakyje kreipė visas ekonomines jėgas į gamybą, ir netrukus Lietuva su savo žemės ūkiu produkcija išėjo į užsienio rinką, daugiausia Vokietiją ir Angliją.

Tačiau šešerių metų seiminės demokratijos raidai katalikiškoje šalyje, kurioje dėsningai daugumą rinkėjų balsų per tuos metus gaudavo krikščionys demokratai, 1926 metų rinkimai atnešė pralaimėjimą. Seime daugiau vietų atiteko Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungai ir Lietuvos socialdemokratams, kurie sudarė kairiąją koaliciją ir naują liaudininko Mykolo Sleževičiaus vadovaujamą vyriausybę. Koalicijos bandymai apriboti LKDP bloko įtaką visuomenėje, ypač mokykloje, aštrios diskusijos dėl kievieno kairiosios vyriausybės žingsnio vidaus ir užsienio politikoj didino konfrontaciją ir sukėlė kietos valdžios šalininkų atoveiksmį. Socialine prasme Lietuvoje į areną tuometu išėjo tvirtas, stiprus ūkininkas, reikalavęs savo ir lietuviškumo klestėjimo nepriklausomoje valstybėje. Politinėje sferoje jau reikėsi to

(Nukelta i 2 psl.)

Šiame numeryje:

Kovo Vienuolikatajai • Valstybės reikšmė tautai • „Panevėžio partizanai“ Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e • Alfonso Tyruolio eilėraštis • Apie Raimundo Katiliaus ir Leonido Dorfmano gastrolo Amerikoje • Naujos kartos lietuvių dailininkų paroda Čikagoje

Valstybės reikšmė tautai

(Atkelta iš 1 psl.)

ūkininko vaikai, ypač studentai ir kariuomenės leitenantai, itin priešiškai kairiųjų politikai. Tai ir subrandino akciją, kuri plačiai prasme buvo spontaniška konservatyvių sluoksnių reakcija į jų pastebėtą (šiuo atveju nepagrįstą) pavojų tautiniams ir ūkiniams laimėjimas. Žinant, jog Lietuvos valstybė atgimė kaip tik kovose prieš bolševizmą ir jo bandymą persiristi per Lietuvą ir Vakarų Europą, tai nenuostabu. Neabejotina, jog Lietuvoje karinio persivertimo ideologus veikė ir autoritarizmo stiprėjimas kaimyniniuose kraštuose.

1926 m. gruodžio 17 d. karininkų vadovaujami kariniai daliniai izoliavo vyriausybę ir prezidentą Kazį Grinių ir privertė jį atsistatydinti. Seimo dėsineji atstovai gruodžio 19 d. prezidentu išrinko Lietuvų tautininkų sąjungos vadą Antaną Smetoną. Netrukus paleistas Seimas, stabdyta kitų politinių partijų (ne tautininkų) veikla, o 1928 ir 1938 metų konstitucijos įtvirtinta autoritarinė prezidento Smetonos valdžia.

Tautai Smetonos valstybinis modelis buvo tarsi skaudus smūgis plaktuku į kairiąją, laikancia vinių, ranką. Vis dėlto Lietuva ir toliau, iš esmės nuo nulinio, žengė pramonės, žemės ūkio ir prekybos plėtojimo keliu. Ūkininkai greitai prisitaikė prie vidaus ir užsienio rinkos, ėmusios bekonius, sviestą, žemės ūkio pusfabrikačius, išaugo linų ir miško eksportas, ketvirtąjį dešimtmečio pabaigoje subrendo sąlygos Lietuvos industrializacijai.

Audringai, kompensuodama svetimųjų stabdymą praeityje, vystė tautos kultūrą, profesionalus menas, mokslas, kalbą. Lietuvos studentai sėmėsi žinių Vokietijoje ir Prancūzijoje, Austrijoje ir Čekoslovakijoje, iš viso 15 šalių. Išaugo Lietuvos miestai. Ugdymą dvasiškai turtingą, visapusišką asmenybę, sveiką ir stiprią. Plėtojosi fizinės kultūros sąlygos, pirmosios tarptautinės pergalės sporte padėjo pagrindus Respublikos sportinėms tradicijoms krepšinyje, sporto aviacijoje, bokse. (Vien prisimenant, jog Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė 1937 ir 1939 metais tapo Europos čempione, ne toks sensacinas atrodo ir Barcelonos Olimpiadoje mūsų krepšinininkų bronzinis medalių kompleksas.)

Būtent 4-ame dešimtmetyje susiformavo aiški tendencija neat-siriboti nacionalinio valstybingumo ir tautinės kultūros įtvirtinimui, o ir plačiai atsiverti Vakarams, permąstant savo kultūros pagrindus. Tačiau istorinio liki-

Alfonsas Eidintas — Lietuvos istorikas, dabartinis Lietuvos Respublikos ambasadorius Jungtinėms Amerikos Valstybėms.

mo buvome atmeti 50 metų atgal visose jos srityse.

Gal tai rūšiai atečiai buvo svarbiau tai, jog per nepriklausomybės dvidešimtmetį Lietuva galutinai tapo Lietuva — su savo veidu ir aiškiai išreikštomis tautos vertybėmis. Jaunoji karta (joje augusi ar gimusi) aiškiai teikė pirmenybę savo valstybei, išvėlgė tautos kultūros testinumą ir pažangą būtent joje. Jaunoji karta skausmingiausiai reagoavo dėl kiekvienos uždarnos lietuvių mokyklos okupuotame Vilniaus krašte, savo atėities misija laikė atvaduoti sostinę, 1939 metais Hitlerio įvykdytą Klaipėdos atplėšimą ji sutiko kaip tragediją. Valstybine ir tautine prasme nepriklausomybės karta buvo paruošta kovai už laisvę ir valstybės teritorinį vientisumą, jos dalis puoselėjo šias tradicijas viešai išievojimo, daugiausia JAV, Kanadoje, Australijoje.

3. Svetimųjų pavergėjų rankose

Paradoksas tačiau, jeigu SSRS 1940 metais nebūtų okupavusi

Lietuvos, būtent ją šiandien vertintume beveik kaip geriausią Lietuvos kaimyną. Vilniaus problema, lietuvių-lenkų konfliktas labiausiai naudingas pasirodė SSRS, kuri makiaveliškai galėjo vaidinti Lietuvos užtarytojos vaidmenį. Tarsi užliūliuotos rodomo bolševikų palankumo, Baltijos valstybės nesudarė net karinės sąjungos, efektyvios Baltijos Antantės eventualiam agresijos atvejui, ir po Molotovo-Ribbentropo pakto pasirašymo sovietams niekas nebesukliudė praryti tris, pirmiausia juos pripažinusias, valstybes. Bendras Baltijos valstybių gynybos planas, tikėtina, būtų dar labai privertęs susimąstyti Stalina, ar labai paranku bus stoti po gėdingo Suomijos užpuolimo į naują karą su 6 milijonų gyventojų turinčiomis Baltijos valstybėmis, galėjusiomis, esant normaliai mobilizacijai, sutelkti po šautuvu apie pusę milijono neblogai apmokytų karių. Tuo tarpu Baltijos valstybių paskelbtasis neutralitetas, Antrojo pasaulinio karo išievojimo niekam to neutraliteto negarantuojant, tarptautiniuose

santykiuose vyraujančią jėgą politikai, leido sovietams jėga nutraukti nepriklausomybės periodą. Būtent karinė 1940 metų birželio viduryje įvykdyta Lietuvos okupacija ir buvo svarbiausia nepriklausomybės praradimo priežastis, o ne kokie nors jos vidinės raidos trūkumai, kilę iš ne visiškai demokratiškos krašto valdymo sistemos.

Dvidešimt Nepriklausomybės metų baigti 1940 metais sovietinė okupacija. Deja, anot Jono Aisčio — „liko netesėti mūsų pažadai“.

Pirmieji sovietų pertvarkymai Lietuvoje, sukilimas prieš juos 1941 metų birželį, nacių Vokietijos okupacija, sovietinė reokupacija 1944 metais, prieš tai, žinoma, išvaduojant ją iš nacių, jei sovietai būtų bent kiek toleravę tai, ką jie rado Lietuvoje, gal ir nebūtų pakėlę tautos į tokio masto antisovietinį pasipriešinimą. Tačiau komunistinės sovietinės sistemos prievartinis perkėlimas į Lietuvą, vyrų gaudymas į kariuomenę, ypač ūkių kolektyvizacija lėmė staigų masinės ginkluotos kovos išaugimą, trukusį visą dešimtmetį. Bandydama deportacijomis į Sibirą, ištisų kaimų žudynėmis ir terorą įbauginti kaimo ir miesto gyventojus ir padaryti tautą paklusnia stalininio modelio tolerante, komunistinė sistema susidūrė su tokio masto pasipriešinimu, kurio fone ginkluotos rezistencijos likvidavimas tapo tai sistemai didele problema. Pokario rezistencija buvo tikras karas dėl nepriklausomybės.

Nepadėjo sovietams ir socialinių grupių dirbtinis supriešinimas ir kiršinimas („Skaldyk ir valdyk“), tik padidinęs to karo nekalčių aukų skaičius. Laisvės kovotojai veltui tikėjosi Vakarų demokratinių valstybių dėmesio ir užtarymo — didžiosios valstybės kartais lėtai įsijudina padėti mažosioms ginti jų gyvybinius interesus nuo agresoriaus. Žlugus greito išsivadavimo viltingam, prieš tai pasyvaus pasipriešinimo taktikoms, imtasi saugoti tai, kas įmanoma buvo apginti, sušvelninti primastos santvarkos smūgius prieš kalbą ir tautinę kultūrą, beprotišką miestų plėtimą industrializacijos priedanga, statant Lietuvai nereikalingus pramonės monstrus, galinčius dirbti tik įvežamų žaliavų dėka, ir verbuojant į juos darbininkus iš visos SSRS, net negarantuojant bent minimalios ekologinės žemės, oro, vandens apsaugos. Sovietinė sistema ne tik naikino valstybinę mintį, bet ir niveliavo tautinius savitumus, lipdydama sovietinį žmogų, kažkokį gente lituanus, natione sovieticus, vis labiau stumdama mūsų kalbą iš viešojo gyvenimo.

Išorinė ramybė nereiškė, kad kova už savo valstybę sustojo — kietai laikėsi, nors ir kasdien skaudžiai daužoma Lietuvos Katalikų Bažnyčia,ėjo pagrindinio spaudos leidiniai, viena po kitos radosi disidentinės grupės, kėlusios viešumon žmogaus ir tautos laisvės trempimo faktus. Galutinai subrendusiai imperijos agonijai jau nebepadėjo nei Michailo Gorbačiovo „perestroika“, nei jo paties bandymai humanizuoti taip ir neigavusį žmogiškojo veido socializmą, reanimuoti imperijos kūną rišančias sausgysles. Lietuvos Sąjūdis, gimęs 1988 metų viduryje ir veikęs kaip plačiausiai tautos lūkesčius išreiškęs tautinis išsivadavimo judėjimas, „dainuojančios revoliucijos“ taktiką fone atžygiavo iki 1990 m. kovo 11 d. vakaro.

Savo veikloje Sąjūdis ir reformacinė nepriklausoma LKP, aiškiai pasirinkusi tautines vertybes ir Lietuvos valstybę, pratęsė lietuvių tautinio sąmoningumo raidą, suvienydamį naujoje epochoje, pasak Vytauto Kavolio, bananavičišką emocinę identifikaciją su savo tauta, kudirkišką įsipareigojimą naudingam darbui jungtinėmis jėgomis, čiurlionišką individualumo ieškojimą ir įsipareigojimą kūrybai, šalkauskišką savo tautos ir jos siekių analizę

bei smetonišką įsipareigojimą savo valstybei. Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetis, tai yra modernus Lietuvos valstybingumas, tapo idealu stiprėjančiam Lietuvos Sąjūdžiui, kurio būtina siekti. Praeitės valstybingumas buvo itin svarbus pasitikėjimui savimi kaip tauta, sugebančia save valdyti.

4. Laisvo gyvenimo garantijų ieškant

Lietuvių tautos kova dėl savo valstybės vyko ilgai ir atkakliai, ji gausiai aplaistyta žinomų ir nežinomų didvyrių krauju, nusinešusi dešimtis tūkstančių kovotojų gyvybių Lietuvoje ir bado, šalčio mirčių Sibire, dar taip neseniai žuvusių Vilniaus TV bokšto gynėjų ir Medininkų pasienio posto sargybinių. Amžina garbė kritusiems už Lietuvos laisvę!

Kovo 11 dienos Aktas dėl valstybės atkūrimo notifikuotas valstybėje, kuri pirmą kartą vienu metu sujungė savyje Kauną, Vilnių ir uostamiestį Klaipėdą. Būtent Lietuvos valstybė 1923 metų sausį ėmėsi ryžtingų diplomatinės ir kariškų priemonių prisijungti Versalio Taikos sutartimi nuo Vokietijos atskirtą Klaipėdą. Puikiai pasinaudojusi palankia tarptautine situacija, suderinusi tai su Vokietijos vadovybe, patriotinio karių, šaulių ir savanorių žygdarbio dėka, Lietuva pagaliau įgijo svarbų uostą Baltijos jūroje.

Niekas taip kasdieniniame gyvenime šiandien neįsivaizduoja Lietuvos gyventojų, kaip nuosmūkis ekonomikoje, gamybos kritimas. Socialinė įtampa vis labiau žengia į kaimą, kuris visą ikišiolinį laiką buvo bene svarbiausias tautos gyvybingumo, jos ekonomikos rezervais ir maitintojas. Ko dabar galima laukti valstybės ekonominėje raidoje?

a) Ekonomika šiandien ir rytoj

Lietuvos ekonominiame vystymesi pastebimos tam tikros perspektyvos, pasirodo ir viltį teikiančių reiškinių — per tris 1993 metų ketvirčius Lietuvos bendrasis vidinis produktas (toliau BVP) sudarė 1,998 milijonų USD; pastebima metinio BVP kritimo mažėjimo tendencija, stabilizuojantis ūkiui, prognozuojama BVP augimo tendencija (1994 metais 1.2%).

1988 metais pradėto kurti privataus sektoriaus lyginamasis svoris ūkyje pagal realizacines įplaukas sudarė 32% (1993 rugsėjį), o pagal užimtų asmenų skaičių — 51% (1993 liepa); iki 1993 metų pabaigos privatizuota 30% privatizuotino valstybės turto pagal pirminio privatizavimo įstatymą (arba 19% viso valstybės turto); didėja užsienio investicijų skaičius ir dydis; 1992 metų pabaigoje buvo užregistruotos 1,728 bendrosios ir 393 užsienio kapitalo įmonės, 1993 metų pa-

baigoje — atitinkamai 2,461 ir 685; atskirų pramonės šakų gamyba išaugo 4 kartus, cheminių pluoštų ir siūlų 68 procentus, cemento 7 procentus, televizorių 5 procentus, dviračių 88 procentus, šaldytuvų 78 procentus, pieno konservų 44 procentus. Apie pusę mūsų pagamintos produkcijos realizuota vidaus rinkoje.

Tai, ką dabar matome Lietuvos ekonomikoje, galima drąsiai apibūdinti žodžiais — pastebimas ekonomikos smukimas sustojo. Kol kas ir augimas nėra pastebimas, tačiau turime tokius svarbiausius faktus: 1) nuo 1993 metų gegužės mėnesio infliacija sparčiai mažėjo, ne 20%, kaip būdavo anksčiau, 2) nuo birželio mėnesio nežymiai, bet didėjo valstybės apmokamų (įskaitant pensininkus) darbuotojų realiosios pajamos, t.y. pajamų augimas viršijo infliacijos tempus, 3) pramonės produkcijos realizacija nuo gegužės mėnesio viena mėnesį didėjo, kita mažėjo, tačiau didėjimas buvo vidutiniškai žymesnis negu mažėjimas, 4) šiemet žaliavų kainos dauguma atvejų pasiekė pasaulinį lygį, todėl toliau nebeturės papildomos neigiamos įtakos gamybai, 5) ūkio subjektai įgijo rinkos patirties, ir tai padeda jiems prisitaikyti prie naujų sąlygų, 6) reformos, kurias reikėjo atlikti (kainų ir ekonominės veiklos liberalizacija, privatizacija ir turto grąžinimas, savo pinigų išvaidimas ir pan.), yra atliktos, nors iki galo neužbaigtos; jokių naujų netikėtų ūkinei veiklai neatirs, 7) vykdoma standžioje yra daug verslo planų naujų įmonių steigimui ir senų rekonstravimui, jų rezultatai netrukus pasireikš, 8) ne taip sparčiai, kaip buvo tikėtasi, tačiau vis didesniais mastais atina užsienio investicijos ir patirtis.

Be abejonės, yra daugybė negatyvių dalykų, daugiausia subjektyvaus pobūdžio, tačiau objektyvios sąlygos tam, kad 1994 metais būtų pirmieji ekonomikos augimo metai, negincytinai egzistuoja. Optimizmą taip pat paremia analogija su kitomis Rytų Europos šalimis, kuriose priežastys ir reformos labai panašios į Lietuvos.

Matyt, kad Lietuva didelio smukimo negalėjo išvengti, nors būtų turėjusi idealią valdžią, kaip dabar neišvengs augimo, jei tokios valdžios ir neturės. Lietuva sovietmečiu eksportuodavo beveik pusę savo nacionalinio produkto, 95% eksporto tekdavo Sovietų Sąjungai. Kai šioje rinkoje įsivyravo chaosas, ji pasidarė beveik nebepraeinama.

Ūkio, pramonės augimas, privatizacija yra didelės reikšmės faktoriai — šalys aprūpintų nepasitenkinimas, vidinė stabilizacija leistų žymiai ramiau vesti užsienio politiką, kurios dabartinis aiškus tikslas — saugumo garantijų gavimas iš Vakarų šalių.

b) Lietuvos užsienio politika 1993-aisiais: veidu į vakarus

1993-ieji aktyvūs, sunkūs, tačiau kartu ir labai reikšmingi metai Lietuvos valstybės gyvenime ir jos užsienio politikoje. Šie metai įeis į Lietuvos istoriją ne tik kaip okupacinės kariuomenės pasitraukimo, bet ir kaip konkrečių bei rezultatyvių žingsnių, grįžtant į Europos tautų ir valstybių šeimą, metai. Jei šie žingsniai ir nebuvo septynyliai, tai greičiau ne Lietuvos, o realiosios politikos ir mūsų geopolitinės padėties išdava. Deja, ta „realioji politika“ nėra labai dosni ir palanki mažosioms tautoms ir valstybėms. Erdvėje, kurioje istoriškai funkcionuoja Lietuvos valstybė, lietuvių tautai savo interesus dažniausiai tenka ginti nelygioje kovoje su žymiai pajėgesniais, neretai ir agresyviais, kaimynais. Kovą už valstybę ir tautos išlikimą lietuviams teko vesti mūsų lauke (1918–1920 m.), partizaninėje kovoje (1944–1952 m.) ir beginkliams prieš sovietinius tankus (1991 m. sausis). Dabar, atėję Dievui, kovojama tik politiniame-diplomatiname fronte, tačiau ir čia kovos įtampa kartais pasiekia kraštutines ribas.

Negausiai Lietuvos diplomatinė tarnyba šiandien tenka sunki našta. Stokojama patyrimo ir specialaus išsilavinimo. Beje, jo trūksta ne tik Lietuvos lietuviams, bet ir, be labai retų išimčių, išievojus atstovams, kadangi ir tarp jų praktiškai nėra baigusiu diplomatinės mokslus ar diplomatinį darbą dirbusių žmonių (anglų kalbos mokėjimas negali būti laikomas specialybe...). Tačiau trūksta ne tik patirties. Stokojama lėšų, vidaus politiniai procesai bando daryti atšiaurias užsienio politikai, nuolatinė opozicijos ir pozicijos konfrontacija dažnai peržengia civilizuotoje visuomenėje priimtas normas — šie ir kai kurie kiti negatyvūs šiandieninio politinio gyvenimo šalies viduje recidyvai neigiamai veikia mūsų valstybės prestižą ir tikrai nepalengvina jos diplomatinės tarnybai Lietuvos interesus atstovavimą bei gynybą. Vis dėlto, net ir tokiose sąlygomis, Lietuvos diplomatinė tarnyba, vadovaudamasi ne partiniais, o valstybiniais interesais, daro viską, kad Nepriklausomybės atstatymas būtų paverstas negrįžtamu procesu. Beje, Lietuvos diplomatinė tarnyba, išievojus atstovavimo pozicijų, sudaro malonią išimtį tarp kitų Lietuvos valdžios struktūrų, kadangi joje petyis į petį dirba išievojus ir Lietuvos atstovai.

Taigi, nepaisant sunkumų šalies viduje ir neigiamų išorinių faktorių poveikio (turiu galvoje pirmiausia rusiškąjį faktorių), 1993 metais Lietuvos užsienio politika ėmė įgauti apibrėžtesnius kontūrus. Palaipsniui formuojasi tai, ką jau būtų galima vadinti „lietuviškąja užsienio politikos koncepcija“, arba kol kas bent jau jos metmenimis.

(Nukelta į 3 psl.)

Tomis dienomis... Kauno arkivyskupas kardinolas Vincentas Sladkevičius kalba per Vasario 16 dienos iškilmes Kaune 1989 metais, pirmą kartą per okupacinį laikotarpį Lietuvai viešai švenčiant Nepriklausomybės šventę.

Vytauto Butkaus nuotrauka

Susibūrimas Kovo Vienuoliktosios dienos akui paremti 1990 metų pavasarį Vilniuje: (iš kairės) Romualdas Ozolas, Algirdas Brazauskas, Kazimiera Prunskienė, Vytautas Landsbergis.

Vytauto Butkaus nuotrauka

Raimundo Katiliaus ir Leonido Dorfmano koncertai Illinois, Indiana ir Michigan

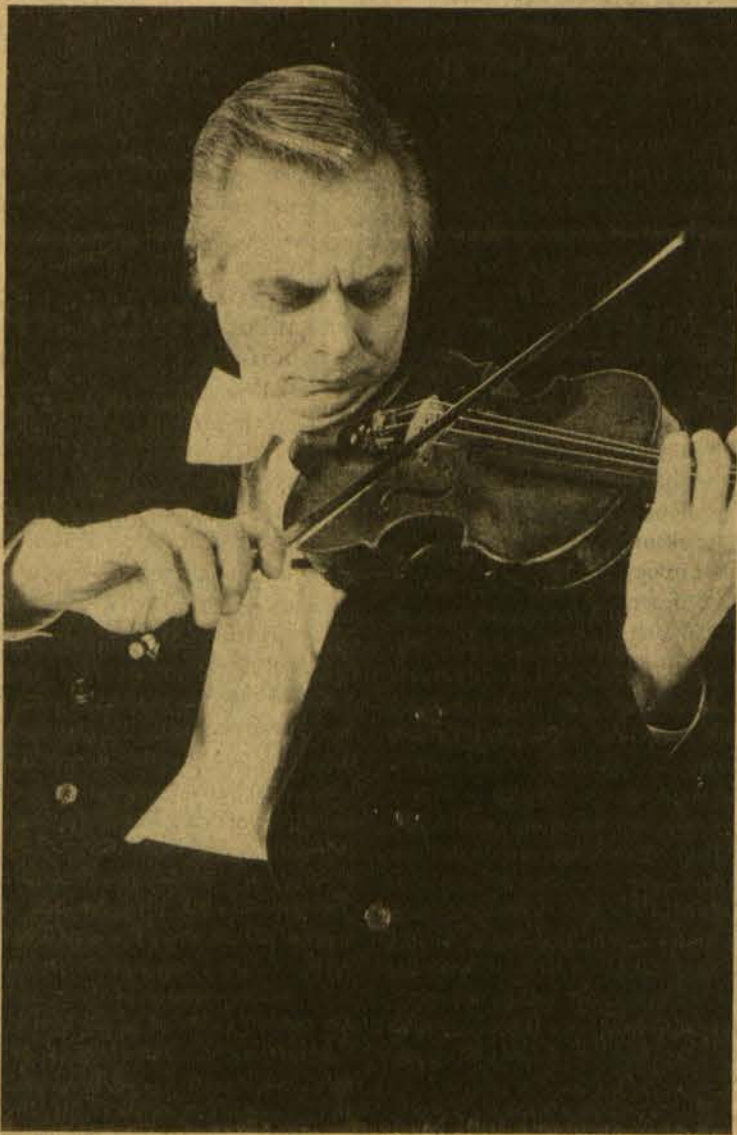
DALIA KUČENIENĖ

Kovo mėnuo tai smuikininko Raimundo Katiliaus ir pianisto Leonido Dorfmano koncertų mėnuo Amerikoje. Pats smuikininkas apibūdino jo koncertmeisterį taip: „Dorfmano pirmoji mokytoja buvo jo motina, M. K. Čiurlionio meno mokyklos pedagogė. 1981 metais jis įstojo į Vilniaus konservatoriją, kurią baigė 1986 metais. Tais pačiais išvyko gilinoti studijų į Maskvą, ten įstojo į aspirantūrą Čaikovskio muzikos konservatorijoje, mokėsi pas profesorių M. Voskresenskį. Nuo 1990 metų gyvena Vokietijoje, Frankfurt'e, kur toliau gilina muzikos srityje. Jis yra M. K. Čiurlionio pianistų konkurso laureatas, koncertavęs Lietuvoje, Rusijoje, Vokietijoje ir Italijoje. Nuo 1991 metų, gan pastoviai kartu koncertuojame“.

Nuo Raimundo Katiliaus pastarųjų gastrolių Amerikoje 1991 metais, jo gyvenimas teka tą pačią linkmę koncertų kūryje. Tebeprofesoriauja Vilniaus konservatorijoje, dabar vadinamoje Muzikos akademijoje, ir pastoviai važinėja į užsienį, dalindamas savo laiką tarp koncertų, pedagoginio darbo, ir ruošimo ateinančių kartų smuikininkų Lietuvai.

Katilius, baigęs M. K. Čiurlionio muzikos mokyklą įstojo į Vilniaus konservatoriją. Mokytojas Aleksandras Livontas anksčiau pabrėžė, kad mokiniams „jau susirgo muzika“. Maskvoje tęsė studijas Čaikovskio konservatorijoje, gildamas pas smuikininką Igorį Bezrodiną, ten baigė aspirantūrą. Tuoj po studijų laimėjo pirmas vietas keturiuose tarptautiniuose konkursuose: Helsinkyje, Montrealyje, Bratislavoje ir Belgrade.

Straipsnyje „Groja Raimundas Katilius“ T. Sakalas rašė: „apšviestame scenos rate jis palieka jėgas, sveikata, gyvybingumą, lyg būtų gavęs teisę kalbėti paskutinį kartą, tarti paskutinius žodžius. Žino, kad čia neįmanoma apsimetinėti, vaidinti, pasislėpti už ko nors, apgauti, išsisukti. Čia esi toks koks esi. Tikras. Grojant pasikeičia R. Katiliaus veidas. Jis tartum pavirsta į kitą. Lyg nukrinta apsauginė oda: veidas pasidaro judrus, besimainantis, konvulsiškas, grojantysis, rodo, mato savo viziją — į kurią veržiasi, kurios siekia, viską užmiršdamas, viską atmesdamas, valingai, fanatiškai, ekspresyviai eidamas į vieną pusę, į vieną tašką. Pirmąjį kabinais ir grifą lyg išsigelbėjimo medį. Jis negali žaisti kaip kiti — lengvai, gražiai, gracingai. Kitokia jo veikla: vis-

Raimundas Katilius

ka kloja, negaili savęs“. Tokį įvaizdį išgyvena beveik kiekvienas klausytojas, kartu su Katiliumi dalyvavęs jo koncertuose.

Šį kartą lietuviai menininkai atveža kelias programas, kuriose girdėsime: Grieg'o Sonata C-dur, Prokofjevo Sonata f-moll, Frank'o Sonata A-dur, First'o Two by one, Vitali Chaconne, Brahms'o

Leonidas Dorfmanas

Scherzo, M. de Falla Suite Espagnol, Barkausko Partita, Debussy Le Valse, Gershwin'o Two Preludes, Rossini-Tedesco Figaro ir Paganini Variacijos.

Lietuvių visuomenė yra nuosirdžiai kviečiama dalyvauti šių dviejų lietuvių menininkų reprezentaciniuose koncertuose. Šiais koncertais norėta kiek įmanoma supažindinti amerikiečių publiką su mūsų giminės muzikais, simboliškai parodant, kad ne vien prašome iš Amerikos visokeriopos pagalbos, bet kartu galime ir šiam kraštui atsilyginti kultūrinėmis dovanomis. Todėl yra svarbu, kad pagal sąlygas parodytumėm, kad ir mes vertiname smuikininką Raimundą Katilių ir pianistą Leonidą Dorfmaną, kurie atvykę į Čikagą pirmą kovo savaitę ir koncertuos mūsų tarpe visą mėnesį.

Koncertai buvo suorganizuoti privačia iniciatyva, dėl platesnės informacijos galima kreiptis šiais telefonais: Fine Arts: E. Holenderis 616-756-2032 arba Dalia Kučienienė 312-434-0706.

Kovo 30 dieną Seklyčioje, 2713 West 71st Street, 6:30 v.v. bus rengiamas atsiveikinimas, iš-

leistuvių vakarienė, kurioje bus galima pabendrauti su išvykstančiais į Lietuvą menininkais.

Didžioji dalis koncertų yra rengiama amerikiečių publikai. Maršruto grafikoje pažymima vietovė ir duodamas telefonas norintiems platesnių informacijų:

Kovo 10, 3 v. p.p. St. Joseph, Michigan 616-982-4623.

Kovo 11, 7 v. v. Museum of American Art 219-293-6660.

Kovo 12, 7:30 v. v. La Porte Symphony Orchestra 219-325-0666.

Kovo 13, 3 v. p.p. St. Joseph High School 616-982-4623.

Kovo 16, 7:30 v.v. North Lake Culture Centre 312-743-4477.

Kovo 19, 1 v. p.p. Harold Washington Auditorium 312-747-4999.

Kovo 19, 5 v. p.p. Tėvėsės bažnyčioje 312-776-4301.

Kovo 20, 2 v. p.p. Northern Indiana Arts Association 219-836-1839.

Kovo 22, 7 v. v. Rudolf Ganz Hall 312-341-3500.

Kovo 25, 7:30 v.v. Dailės muzieju Lemont'e — 708-257-2034.

Kovo 26 d, 7 v. v. Flynn Art Center 616-426-4199.

Kovo 30, 6:30 v.v. Išleistuvių vakarienė Seklyčioje 312-476-1680.

Vienam pokalbyje Katilius priminė, kad smuikininkas Heifetz, būdamas trylikos metų, jau pasiekė virtuozinio tobulumo, apgailestaudamas, kad jis tą metų sulaukęs tik rimtai pradėjo dirbti. Nuo tada pastoviai smuikuoja kasdien apie aštuonias valandas išlaikyti techniką, paaiškindamas, kad tuo laiku kai nesmuikuoji, kitas tai daro, tapdamas geresniu virtuozu.

Paklaustas, kokia yra pagrindinė būtinybė, siekiant profesinės karjeros, Katilius atsakė „darbas!“. Jei dirbsi, tai vis vien, anksčiau ar vėliau — turės būti matoma. Už gerą geru — toks gamtos dėsnis. Gali tuo metu būti bloga, bet įdėtas darbas nepapuls, atsimokės ir po dešimties metų. Kas lengvai pasiekta — pasiektu nebeįvertina, o kam sunku — ieško naujų kelių“.

Galima būtų išvardinti šimtus miestų ir šalių, kuriuose smuikininkas yra koncertavęs, cituoti tarptautinių recenzentų įvertinimus, sumlinėti simfoninius orkestrus ir garsiuosius dirigentus, su kuriais jam teko groti, bet ar tai atkreips visuomenės dėmesį ir užpildys sales? Katilius yra pasakęs, kad „laimėti publiką yra nelengva, nes reikia taip paveikti klausytoją, kad jis norėtų sugrįžti ne tik antrą, bet ir daugelį kartų, jausdamas, kad kiekvieną kartą suvokė kažką naujo“.

Vieni vadina Katilių lietuviškuoju Paganiniu, antri Heifetz'o įsikūnijimu, o mes lauksime šių dviejų menininkų koncertų, ku-

rybė“. Ir ten pat — „Visi lietuviai yra tautos vaikai, tarp savęs broliai“.

Partinės rietenos, nepagrįsti kaltinimai, valdžios troškuly, egoizmas gali prazudyti tai, ką taip sunkiai atkūrėme — Lietuvos Valstybę. Užsienio politikoje turi skambėti jungtinis vieningas lietuvių politikos balsas — tai yra aksioma.

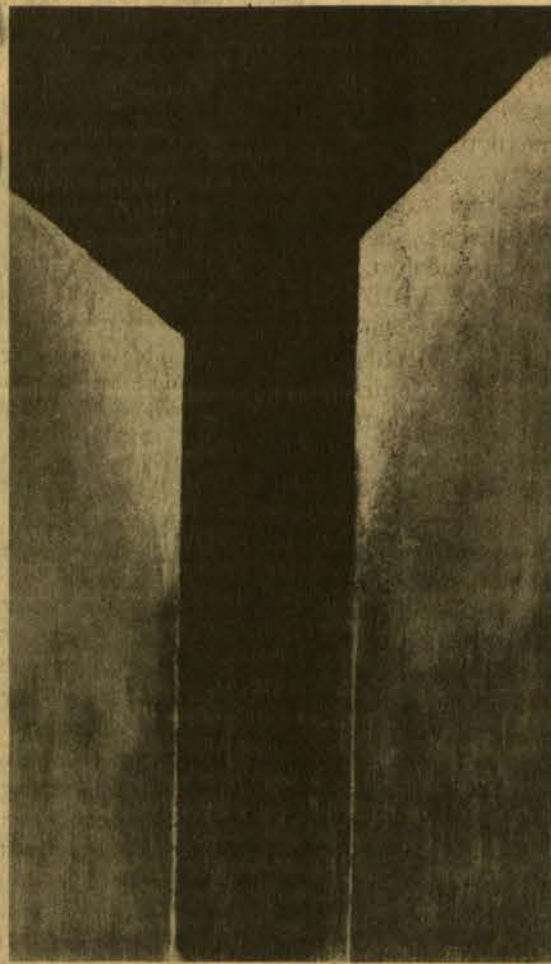
Tas vieningas lietuvių politikos balsas turi skambėti ir kartu su išeivija Lietuvos valstybės saugumo klausimais. Esame viena tauta, tad viduje įjaukimės vieni su kitais į sveikata, bet to neišnešime iš savo kiemo. Ar ne laikas sumažinti vieni kitiems per aukštą reikalavimus? Argi ne laikas pagarbiau žiūrėti vieni į kitus ir atleisti nuodėmes, be kurių ne vienas nesame?

Abiejų tautos dalių ryšiuose, santykiuose, bendravime reikalinga kuo daugiau objektyvės, nepakvipusios partinė polemika, informacijos. Reikėtų abipusiai pasistengti kokiomis nors sutelktomis pajėgomis likviduoti dar tebeklestinčius visiška nieko nepagrįstus mitus: kad Lietuvo-

je ignoruojama išeivija, o Lietuvoje — kad išeivija, gavusi pilietybę, tuojau pat šimtais tūkstančių urmu sugrįš į Lietuvą ir viską, kas tik gero yra, sau susiglemš, vietinams nieko nepalikdama ir jų interesus nepaisydama. Lietuvos laikyme, Lietuvos laisvės bylos kėlime ir kitose srityse išeivija yra per daug nusipelnusi, kad Lietuvos vyriausybė neignoruotų, o kuo daugiau konsultuotųsi su išeivijos organizacijų vadovybėmis visais klausimais, kurie liečia arba gali paliešti išeivijos interesus, ir nebedaryti skubotų sprendimų arba nepriimti neapgalvotų įstatymų, kurie vėl gali kelti nesupratimus, kurie išeivijoje gali būti suprasti kaip eilinis jos interesų nepaisymas.

Abi pusės galėtų skirti dar didesnę dėmesį mainų ir ryšių kultūros bei mokslo srityse, kurie ne tik buvo ir yra mažiausiai komplikuoti, bet ir greičiausiai duoda rezultatus tautos intelektualiniam augimui.

JAV lietuvių spaudoje pasirodė vertingų pasiūlymų, jog išeivijos organizacijoms nebūtų naudinga (Lietuvoje dažnai keičiantis val-

Stasys Baltakis. Mišri technika.

Naujos kartos lietuvių dailininkų paroda Čikagoje

Kovo 11 dieną Čiurlionio meno galerijoje Čikagoje, atvers duris nauja paroda. Neatsitiktinai atidarymas sutampa su Nepriklausomybės švente. Šios ekspozicijos rengėjų tikslas buvo iš įvairių JAV kampelių pakviesti dailininkus bendrai parodai, neskelbiant jos temos, patiems menininkams paliekant spresti apie jų kūrinių kokybę ir darbo profesionalumą.

Tai pirmoji paroda, sukvietusi dešimties penkiolikos metų laikotarpio iš Lietuvos atvykusius gy-

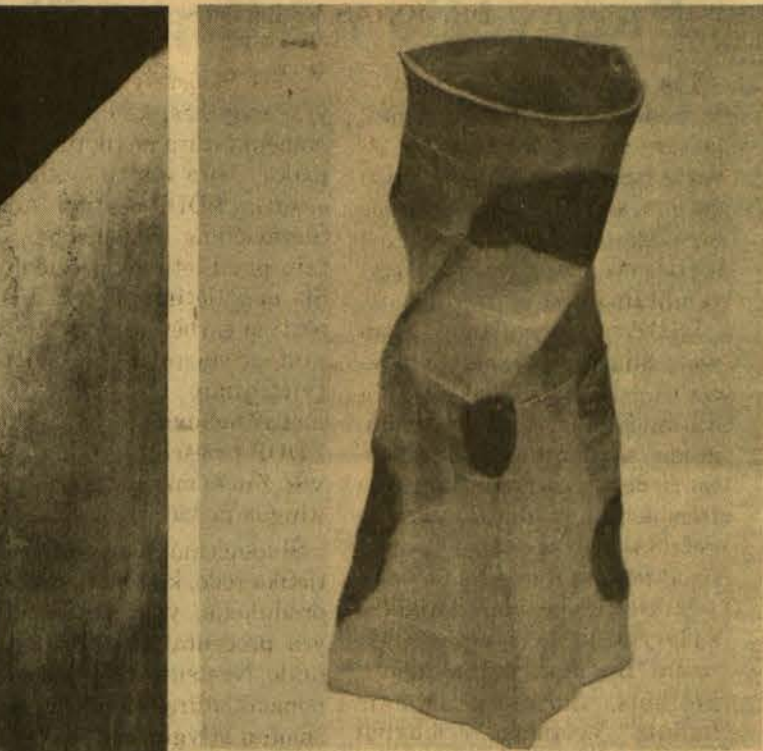

Girmantas Ragus. Natūrmortas su obuoliais, 1986. Alijeus, kartonas.

riuose tarsi per muzikos vitražus sklis naujos spalvos, švytinčios naujais garsais, susietais ne su šiuo pasauliu, bet su dvasine erdve.

džioms) susieti save su viena ar kita Lietuvos politine jėga — tai gali daryti ir daro politinės grupės. Tačiau išeivijai nereikėtų nusiraminti Lietuvos saugumo problematikos klausimu ir laikyti parąką sausą — jei Lietuvos Nepriklausomybei kiltų pavojus — išeivija, suprantama, neturėtų tylėti, o veikti visomis jai prieinamomis priemonėmis. Tuo tarpu nuo vidaus politinės raidos krizių ar vidinių politinių grėsmių Lietuva turi apsaugoti pati.

Tardamiesi, diskutuodami, geriau susipažindami, greitai įveiksim visus konfliktus, nesupratusime ir abipusius nežinojimus. Su visomis JAV lietuvių organizacijomis, kaip ir rekomenduota valstybės Prezidento ir vyriausybės, palaikau ir ateityje palaikysiu geras bendradarbiavimo ryšius, nei vienos iš jų specialiai neišskirdamas, nes visos jos man, kaip Lietuvos atstovui, yra mielos ir brangios. Nei vienas iš jų nesiruošiu patarinėti kaip ir ką veikti, nes lietuvių ir Lietuvos valstybės labui dirba ir ambasada, ir išeivija. Čia ir slėpi mūsų vienybė. Galiausiai pažy-

Nora Aušrienė. Vaza. Molis, glazūra, terra S16, 9" x 3".

dami čia, Amerikoje, darbai ir mokslas, atvėrė kelius naujai kūrėjų meninei saviraiškai.

Dailininkams nebuvo uždėti jokie varžtai, pasirenkant techniką, todėl i parodą atsiųsti įvairūs darbai: tapybos, grafikos, akvarelės, akrilio, mišrios technikos, fotografijos, tekstilės, keramikos, medžio ir t.t. Paroda bus gal kiek eklektiška, nes nors išsilavinimas panašus, menininkai turi skirtingus profesinius igūdžius, ir tai matyti kūriniuose, kiek jie yra diletantiški, kiek profesionalūs. Tačiau parodos tikslas yra sutelkti visus kuriančius ir norinčius dalyvauti šioje ekspozicijoje menininkus ir parodyti, kad egzistuoja naujas reikšmingas lietuvių padangėje — nemaža grupė dailininkų, bandančių nusistiebi takus savo gyvenimui ne tik amerikiečių tarpe, bet ir pasibelsti į ankstesniosios Amerikos lietuvių kartos duris.

Parodos atidarymas bus ateinantį penktadienį, kovo 11 dieną, 7 v.v.

Nora Aušrienė

Virginija Šiaučionaitė. Sea World II, 1993. Mišri technika, 29,5 x 46,5 cm.

Valstybės reikšmė tautai

(Atkelta iš 3 psl.)

ir karinės terminologijos srityse. Lietuvos kariuomenės, atitinkančios NATO standartus, kūrimas galėtų prasidėti nuo Baltijos taikos palaikymo bataliono, kuris, tinkamai apmokytas ir apginkluotas, galėtų dalyvauti bendrose pratybose su NATO, o taip pat ir Jungtinių Tautų operacijose.

Svarbūs Lietuvai yra geri santykiai su Rusija. Didelių kliūčių pagerinimui šiandien ir nebūtu, jei neimperinės jėgos nekeltų revanšo šūkių. Aišku viena, kuo demokratiškesnė bus Rusija, tuo stabilesnė Lietuvos padėtis.

Daug kas priklauso ir nuo JAV politikos, nuo jos dėmesio Europai; jos Rytams, taigi ir mums. Vienaip ar kitaip sumuojant, aišku — 1993 metais Lietuvos valstybė savo užsienio politikos orientacijoje ryžtingai atsisuko veidu į Vakarus.

5. Vienybė vardan Laisvės

Kad nepatektume į nelaimę, kaip 1940 metais, Lietuvai reikia vesti ne tik efektyvią bei pragmatiską užsienio politiką, bet ir konsoliduotą viduje. Lietuva niekada netaps NATO nariu, jei turės konfliktinių situacijų su kaimynais arba jei jos vidinė padėtis nebus stabilė ir ji nuolat balansuos ant politinės krizės ribos. Mūsų valstybės interesai šiandien įsakmiai reikalauja, kad visos politinės jėgos, suinteresuotos Nepriklausomybės įtvirtinimu, mobilizuotų savo intelektualinį potencialą ir gyvybiškai svarbiais tautai bei valstybei klausimais ieškotų konsensuso, o ne eitu krizės gilimo keliu.

1990 metų Kovo 11 dienos Akta, kaip ir 1918 metų Vasario 16 dienos Aktas, buvo Lietuvos piliiečių valios įvykdymas. Jis rado ypatingai džiaugsmingas kelių šimtų tūkstančių buvusių tremtinių Sibire ir jų artimųjų

šypsenas, kone šimto tūkstančių buvusių rezistencijos dalyvių, politinių kalinių, kitaip nukentėjusių, represuotų, persekiotų, netekusių visko — viltingas akis. Pirmaisiais aktais pradėta atkurti teisę ir teisybę, padaryta pradžia naujai pilietinei visuomenei, kurioje galėtų normaliai gyventi ir kurti visų kažkada taip suprieštų visuomenės sluoksnių nariai. Politinė konfrontacija, skaudūs, neretai nepagrįsti abipusiai ar vienpusiškai kaltinimai šiandien neduoda nieko gero. Kaip tik dabar vis pri-trūksta savojų, šio laikotarpio kunigo Juozo Tumo-Vaižganto, kažkada pasipiktinusio barniais ir maždaug taip sušukusio: — Pataikūnai, parsidavėliai, skundikai, latrai ir svolaciai tie lietuviai, bet — mano broliai!

Galų gale nederėtų užmiršti ir 1949 metų Lietuviių Chartos 11 straipsnio — „Tautinis solidarumas yra aukščiausioji tautinė do-

tybė“. Ir ten pat — „Visi lietuviai yra tautos vaikai, tarp savęs broliai“.

Partinės rietenos, nepagrįsti kaltinimai, valdžios troškuly, egoizmas gali prazudyti tai, ką taip sunkiai atkūrėme — Lietuvos Valstybę. Užsienio politikoje turi skambėti jungtinis vieningas lietuvių politikos balsas — tai yra aksioma.

Tas vieningas lietuvių politikos balsas turi skambėti ir kartu su išeivija Lietuvos valstybės saugumo klausimais. Esame viena tauta, tad viduje įjaukimės vieni su kitais į sveikata, bet to neišnešime iš savo kiemo. Ar ne laikas sumažinti vieni kitiems per aukštą reikalavimus? Argi ne laikas pagarbiau žiūrėti vieni į kitus ir atleisti nuodėmes, be kurių ne vienas nesame?

Abiejų tautos dalių ryšiuose, santykiuose, bendravime reikalinga kuo daugiau objektyvės, nepakvipusios partinė polemika, informacijos. Reikėtų abipusiai pasistengti kokiomis nors sutelktomis pajėgomis likviduoti dar tebeklestinčius visiška nieko nepagrįstus mitus: kad Lietuvo-

je ignoruojama išeivija, o Lietuvoje — kad išeivija, gavusi pilietybę, tuojau pat šimtais tūkstančių urmu sugrįš į Lietuvą ir viską, kas tik gero yra, sau susiglemš, vietinams nieko nepalikdama ir jų interesus nepaisydama. Lietuvos laikyme, Lietuvos laisvės bylos kėlime ir kitose srityse išeivija yra per daug nusipelnusi, kad Lietuvos vyriausybė neignoruotų, o kuo daugiau konsultuotųsi su išeivijos organizacijų vadovybėmis visais klausimais, kurie liečia arba gali paliešti išeivijos interesus, ir nebedaryti skubotų sprendimų arba nepriimti neapgalvotų įstatymų, kurie vėl gali kelti nesupratimus, kurie išeivijoje gali būti suprasti kaip eilinis jos interesų nepaisymas.

Abi pusės galėtų skirti dar didesnę dėmesį mainų ir ryšių kultūros bei mokslo srityse, kurie ne tik buvo ir yra mažiausiai komplikuoti, bet ir greičiausiai duoda rezultatus tautos intelektualiniam augimui.

JAV lietuvių spaudoje pasirodė vertingų pasiūlymų, jog išeivijos organizacijoms nebūtų naudinga (Lietuvoje dažnai keičiantis val-

džioms) susieti save su viena ar kita Lietuvos politine jėga — tai gali daryti ir daro politinės grupės. Tačiau išeivijai nereikėtų nusiraminti Lietuvos saugumo problematikos klausimu ir laikyti parąką sausą — jei Lietuvos Nepriklausomybei kiltų pavojus — išeivija, suprantama, neturėtų tylėti, o veikti visomis jai prieinamomis priemonėmis. Tuo tarpu nuo vidaus politinės raidos krizių ar vidinių politinių grėsmių Lietuva turi apsaugoti pati.

Tardamiesi, diskutuodami, geriau susipažindami, greitai įveiksim visus konfliktus, nesupratusime ir abipusius nežinojimus. Su visomis JAV lietuvių organizacijomis, kaip ir rekomenduota valstybės Prezidento ir vyriausybės, palaikau ir ateityje palaikysiu geras bendradarbiavimo ryšius, nei vienos iš jų specialiai neišskirdamas, nes visos jos man, kaip Lietuvos atstovui, yra mielos ir brangios. Nei vienas iš jų nesiruošiu patarinėti kaip ir ką veikti, nes lietuvių ir Lietuvos valstybės labui dirba ir ambasada, ir išeivija. Čia ir slėpi mūsų vienybė. Galiausiai pažy-

džioms) susieti save su viena ar kita Lietuvos politine jėga — tai gali daryti ir daro politinės grupės. Tačiau išeivijai nereikėtų nusiraminti Lietuvos saugumo problematikos klausimu ir laikyti parąką sausą — jei Lietuvos Nepriklausomybei kiltų pavojus — išeivija, suprantama, neturėtų tylėti, o veikti visomis jai prieinamomis priemonėmis. Tuo tarpu nuo vidaus politinės raidos krizių ar vidinių politinių grėsmių Lietuva turi apsaugoti pati.

Tardamiesi, diskutuodami, geriau susipažindami, greitai įveiksim visus konfliktus, nesupratusime ir abipusius nežinojimus. Su visomis JAV lietuvių organizacijomis, kaip ir rekomenduota valstybės Prezidento ir vyriausybės, palaikau ir ateityje palaikysiu geras bendradarbiavimo ryšius, nei vienos iš jų specialiai neišskirdamas, nes visos jos man, kaip Lietuvos atstovui, yra mielos ir brangios. Nei vienas iš jų nesiruošiu patarinėti kaip ir ką veikti, nes lietuvių ir Lietuvos valstybės labui dirba ir ambasada, ir išeivija. Čia ir slėpi mūsų vienybė. Galiausiai pažy-

mėsiu, kad į politinius išeivijos skirtumus, kaip ir Lietuvos, nei aš asmeniškai, nei ambasados nariai, nekreipiame ir nekreipsime dėmesio, nes visų pirma — mes visi esame nepartiniai, o antra, visos išeivijos ir Lietuvos politinės partijos mums, kaip Respublikos piliečiams, yra vienodai brangios ir savos, nes jos yra Lietuvos. Kaip lietuvis kalbuosi ir kalbėsiu su kiekvienu vietos lietuviu, kiekvienam iš jų atviros ambasados durys, nes tai mūsų bendra ambasada.

Šiandien neįmanoma net pagalvoti, jei turėdama tokią skaudžią istorinę patirtį, Tauta nieko nebūtų iš jos pasimokiusi. Dar turime laiko vienybei. Dar turime laiko proto balsui sustiprėti. Dar turime jėgų asmeninių ambicijų užslopinimui. Dar turime laiko Laisvei, Demokratijai, Kūrybai! Dar turime optimizmą! Gyvuok tad tauta, triskart istorijoje sukūrusi ir atkūrusi savo Valstybę. Gyvuok Lietuva, Nepriklausoma Lietuvos Respublika, laisvė ir klestėjime!

Šiandien, rytoj, šimtmečius ir per amžius!